

mértékben tervezhetők, de elvárások, remények szintjén azért e tekintetben is beszélni lehet a jövőről. Ráadásul intézeti igazgatóként nemcsak kutatást végzőként, hanem a tudományos kutatások irányítójaként hivatalból is foglalkoznom kell a „jövő megtervezésével”. Kutatóként a közeljövőben szeretném egy monográfia és egy hatalmas falitérkép keretei között eddigi Kárpát-medencei etnikai földrajzi kutatásaimat összefoglalni. A későbbiekben pedig e téren európai és globális viszonylatban tervezem a továbblépést. Ezek a kutatásaim, csakúgy, mint az elmúlt évtizedben, már intenzív csapatmunka keretében fognak lezajlani, melyben egyre fontosabb szerepet játszanak tanítványaim. Ennek során, az idő teltével, közéleti terheim folyamatos növekedése ellenére elvárom (remélem) magamtól az új tudományos problémák megoldása iránti töretlen lelkesedést, a földrajz és azon belül szűkebb tudományterületem további népszerűsítését, tanítványaim körének bővítését, az eddigi munkám során rám jellemző optimizmus, humorérzék és életkedv minél későbbi lankadását. Mint intézeti igazgatótól, kutatásirányítótól alapvető elvárás intézményem, munkatársaim munkájának segítése, a kollektív kutatási eredményeink eddigi magas színvonalának megőrzése, lehetőség szerinti további növelése, fiatal, tehetséges kollegák folyamatos támogatása, az intézet mint a honi földrajz zászlóshajója helyzetének stabilizálása. Ezzel összefüggésben is fontos intézményi tudományos feladat lesz a közeljövőben *Magyarország Nemzeti Atlaszána* (MNA) újabb analóg, és a kor követelményeinek megfelelő digitális formátumú, illetve webes megjelenítésű kiadása, mely minden országban a helyi vezető földrajzi (ahol van akadémiai kutató) intézet koordinálásával, a honi tudományos akadémia és az adott kormányzat

együttműködése alapján valósul meg. A várhatóan több tucatnyi hazai tudományos és kormányzati intézmény szoros együttműködésében megvalósítani remélt projekt sikeres lebonyolítása különösen megtisztelő és nagy kihívást jelentő feladat lehet a hagyományok alapján koordinátorként fellépő intézményem számára és annak vezetőjeként számomra is.

3. Példakép, példakép... tehát olyan személy, akit (akár magányos tudósként, akár tudományos csapat vezéréként) mint egyedüli mintaadót folyamatosan követtem volna, és még mindig követnék tudományos pályám során? Nos ilyen értelemben vett példaképem nincs, de számos olyan tudóst tudnék említeni, akik jelentős mértékben befolyásolták tudományos tevékenységemet, látásmódot, formálták kutatói-emberi habitusomat. Geográfusként csodálattal adózom a „földrajzos Darwinnak”, az egyetemes földrajz piramisa főépítésének, Alexander von Humboldtnak. Az elmúlt fél évszázadból különösen tisztelem Peter Haggettet, társadalomföldrajzusként különösen nagyra értékelem az alapító ősök, a német Friedrich Ratzel és a francia Vidal de la Balche teljesítményét. A magyar elődök közül a földtudományok komplex művelése és a honismeret, a Kárpát-medence szenvedélyes szerelemmel áthatott bemutatása terén példaképemnek tartom Lóczy Lajost (részben Cholnoky Jenőt), ugyanannak a „földrajzos” nemzetismeretnek a terén Teleki Pált. Széles látóköri, gazdaság- és településföldrajzi életművük, honismereti tevékenységük miatt kezdettől fogva megragadott Fodor Ferenc és Mendöl Tibor is. Kivételes egyénisége, a földrajztudomány széleskörű népszerűsítésében szerzett érdemei miatt Cholnoky Jenő is korán lenyűgözött.

A legszűkebben vett tudományterületem, az etnikai földrajz és kartográfia területén mély hatást gyakorolt rám a térképész Kogutowicz Károly, műveltsége, emberi tartása, mély humánnummal átítatott magyarságtudata miatt Teleki Pál és Rónai András. Kutatói egyéniségem kialakulásában, a tudósi pályán való elindulásomban meghatározó szerepet töltött be egyik igazgató elődöm, Berényi István, akit csodálattal méltó emberi és szakmai tulajdonságai miatt atyai-szakmai mintaadónak is tekintek. Intézményvezetőként tisztelettel gondolok vissza Pécsi Márton igazgatói, kutatásszervezői és kutatói életművére is. Közvetlen elődöm, Schweitzer Ferenc pedig az imént említett emberi, kutatói és intézményirányítási követendő példák egyszemélyi megtestesülését jelenti számomra.

LÉVAI PÉTER (1962)

Fizikai Tudományok Osztálya • Szakterület: magfizika • Foglalkozás: igazgatóhelyettes, tudományos tanácsadó, MTA KFKI Rézszecke és Magfizikai Kutatóintézet, Elméleti Főosztály

4. A jövőbe mutató kérdések iránt egyaránt fogékony geográfusként különösen foglalkoztatnak népesedés, illetve az energiagazdálkodás globális és hazai vetületei (Földünk túlnépesedése, a demográfiai robbanás, a feltartóztathatatlanul tűnő magyar népességfogyás, a meg nem újuló energiaforrások kimerülése, az energetikai szerkezetváltás szükségessége). A következő évtizedben különösen örülnék olyan tudományos eredményeknek, melyek az említett problémák megoldása felé mutatnának. Ennél egyszerűbb és kézzelfoghatóbb tudományos eredmény lenne a saját tudományterületemen, ha a 2. kérdésnél említett *Magyar Nemzeti Atlaszt* sikerülne megjelentetnünk, melben képet adhatnánk hazánk lakóinak a természeti, társadalmi és gazdasági környezet jelen állapotáról.

1. Az elmúlt huszonöt évben az erősen kölcsönható maganyag és kvarkanyag tulajdonságaival, elméleti leírásával és ezen extrém anyagi állapotok kísérleti vizsgálatával foglalkoztam. Kutatómunkámmal hozzájárulhatam ahhoz a közös tudáshoz, amely lehetővé teszi, hogy pontosan leírassuk a földi laboratóriumokban végrehajtott nagyenergiás nehézion-ütkezésekben lezajló folyamatokat. Ezzel a tudással felvértezve már az ősrobbanás utáni mikromásodpercektől pontosan nyomon követhetjük a korai Univerzum fejlődését. Így tudományos alapossggal megismerhetjük a ma minket körülvevő világegyetem kialakulásának kezdeti korszakát és így jobban megérthetjük a minket körülvevő világ jelenlegi formáját. Ezt a tudást nagyon fontosnak, hasznosnak és egyúttal nagyon érdekesnek találom.

Erre a tudásra nagy gyorsítók segítségével tettünk szert, amelyek megépítése, folyamatos üzemeltetése minden korban rendkívüli

technikai, technológiai kihívást jelentett. Ezek a berendezések mindig a legmodernebb, még éppen megvalósítható elemeket, összetevőket használják. Ez áll a Genf melletti CERN-kutatóközpont Nagy Hadronütköztetőjére is, amely az elmúlt tizenöt évben épült meg. Jelenleg ez a világ legnagyobb gyorsítója. Mint-hogy Magyarország is tagja a CERN-nek, ez egy magyar kutatóberendezés is, külföldi székhellyel. Legfontosabbnak azt tartom, hogy ez a berendezés a lehető legnagyobb hatékonysággal működjön, és egy korábban soha nem vizsgált energiatarományban gyűjtson fizikai adatokat. Ez az egyszeri lehetőség egyben a legérdekesebb is számomra: kíváncsi vagyok, hogy mit tanulunk a kísérletekből, és az miként fogja átalakítani a közeljövők hétköznapjait – itt eszünkbe juthat a World Wide Web (www), ami köztudomásúan a CERN-ben született a 90-es évek elején, az akkori kísérletek eredményeinek nemzetközi együttműködésben történő kiértékelésének elősegítésére, a hatékonyság növelésének eredményeként.

2. 2010 végén a Nagy Hadronütköztetőben (LHC) megkezdődnek a nehézion-ütközéses kísérletek. Erre készültünk az elmúlt tíz évben az LHC ALICE-együttműködésben részt vevő magyar csoporttal. Szerencsésnek érzem magam, hogy részt vehetek ezekben a kísérletekben. Különösen érdekesnek tartom, hogy a kísérletekkel az attométeres tartományban vizsgálhatjuk az anyag kollektív tulajdonságait, a téridő szerkezetét, a vákuumállapot gerjeszthetőségét. Örülök, ha az ALICE-kísérletben a magyar csoport aktív közreműködésével 2012–14-ben megépülő új detektor hozzájárulhatna az attométeres skálán jelentkező fizikai folyamatok pontos kiméréséhez, a kísérleti eredmények értelmezéséhez, az

elméleti modellek sikeres továbbfejlesztéséhez. Az így megszerzett tudás várhatóan önmagában is érdekes lesz és nagy hatást gyakorol azokra a döntésekre, hogy milyen irányba folytassuk a kutatásainkat a rá következő tíz-tizenöt évben.

3. Középkorban nagy érdeklődéssel olvastam a híressé vált kutatók életútjáról szóló könyveket. Norbert Wiener *Matematikus vagyok* című könyve nagy hatással volt rám, mert betekintést adott egy számomra addig teljesen ismeretlen életfelfogásba.

Nagyon megragadtak Kármán Tódor, Wigner Jenő, Szilárd Leó, Neumann János, Teller Ede életútjának mozzanatai, csakúgy, mint Marie Curie, Maria Göppert-Mayer és Chien-Shiung Wu asszony küzdelmes életének, tudományos érvényesülésének legfontosabb állomásai, hogy csak néhányukat említsem a teljesség igénye nélkül. Egyetemista koromban aztán találkozhattam Simonyi Károllyal, Zimányi Józseffel, Németh Judittal, majd később Gyulassy Miklóssal és Fái Györggyel, hogy megkaphassam tőlük azt a tudást, hogy magyarként miként is kutathatok. Ezen hatások így, összességükben alakították ki bennem azt a sajátos „fizikus vagyok” szemléletet, azt a kutatói hozzáállást és kutatói életmódot, amely nagyban hozzájárult ahhoz, hogy kutatási terveimet, elképzeléseimet sikeresen valósíthattam meg az elmúlt évek során. Mindannyiukat példaképnek tartom, külön-külön, és együttesen is.

4. A Nagy Hadronütköztetőben 2009-ben létrejötték az első proton–proton ütközések, és ezzel megkezdte fizikai programjának végrehajtását a berendezés, amely a következő tíz-tizenöt évben jogosan viseli majd a „világ legnagyobb gyorsítója” címet. Az elmé-

leti számítások jóslatai szerint három-négyévi adatgyűjtés után biztos információk lesz arról, hogy létezik-e és milyen tulajdonságokkal rendelkezik az elemi részecskék tömegét adó Higgs-bozon. Öt-nyolc év után megtudhatjuk, vajon léteznek-e szuperszimmetrikus részecskék, esetleg párhuzamosan megtaláljuk az Univerzum sötét anyagát alkotó, nagyon gyengén kölcsönható részecskét, részecskéket. Ezek a „tervezett” felfedezések. Biztos vagyok benne, hogy az LHC még több meglepetéssel, nem tervezett felfedezéssel szolgál majd, amelyek nagymértékben módosíthatják a mikrovilágtól alkotott elképzelésünket, modelljeinket. Továbbá kíváncsian várom, hogy

SOLYMOSI LÁSZLÓ (1944)

Filozófiai és Történettudományok Osztálya • Szakterület: középkortörténet • Foglalkozás: egyetemi tanár, Debreceni Egyetem és ELTE Bölcsészettudományi Kar

I. Kutatóként a középkori Magyar Királyság írott forrásaival foglalkozom. A kutatás lehetővé teszi a múlt bizonyos rekonstrukcióját, s a nehezen hozzáférhető források kiadására ösztönöz. A munka nyomán cikkek, tanulmá-

látunk-e majd a részecskefizikai céllal folytatott kísérletekben olyan jelenségeket, amelyek információval szolgálnak az eddig eléggé rejtőzködő gravitációs kölcsönhatásról. Ilyen szempontból nagyon szeretném látni, hogy a gravitációs detektorok, így például a VIRGO-detektor, (amely mellett magyar kollégák is dolgoznak) kimutassa a gravitációs hullámokat. Nagyon örülnék annak, ha 2020 körül Magyarországon épülne a következő generációs, még nagyobb érzékenyséű Einstein–Eötvös Gravitációs Teleszkóp, s ennek mérési eredményeit együtt tárgyalhatnánk az akkor épülő Szuper-LHC kísérleteinek megfelelő híreivel.

nyok, monográfiák születnek, forráskiadványok készülnek. A rekonstrukció új szempontok, források alapján idővel változhat, módosulhat, a forráskiadvány általában maradandóbb értéket képvisel, s jelentősen megkönnyíti mások kutatómunkáját, ami nem kis önzetlenségre vall. Ezért leghasznosabbnak a forráskiadványok készítését tartom. Egyedül, másod- vagy harmadmagammal számos forráskiadványt jelentettem meg. Közülük itt csak arra utalok, hogy az egyetlen, fennmaradt brünni nyomtatványból közzéttem a veszprémi egyház 1515. évi zsinati határozatait, a bolognai kéziratból az esztergomi káptalan jegyzőkönyvét, továbbá másokkal közösen a Dózsa-féle parasztfelkelés teljes forrásanyagát, valamint Veszprém most ősszel megjelent középkori okmánytárát, Érszegi Gézával közös, több évtizedes munkánk eredményét.

A nehezen olvasható, többnyire középkori latin nyelven írott, sokszor hiányos, szakadt oklevelek szövegének megfejtése, megértése, értelmezése és az ez által szerzett ismeretek révén koherens és logikus kép kialakítása jelentősen munkámban a legérdekesebb kihívást.